



9.10.2024

[lav@eduskunta.fi](mailto:lav@eduskunta.fi)

Lausuntopyyntönne: HE 130/2024 vp, lakivaliokunnan kuuleminen 11.10.2024:

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI RIKOSASIOIDEN JA ERÄIDEN RIITA-ASIOIDEN SOVITTE-  
LUSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA**

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Pyydettyä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

**Yleistä**

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Asianajajaliitto pitää hyvänä sitä, että sukupuolittuneeseen väkivaltaan puututaan kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla. Kyse on ihmis- ja perusoikeusongelmasta, johon valtiolla on velvollisuus puuttua. Asianajajaliitto pitää esityksen tavoitteita täten kannatettavina.

Asianajajaliittoa ei ole erikseen kuultu lainvalmistelun yhteydessä, minkä vuoksi lausuminen esityksestä on valitettavasti jäänyt vasta valiokuntavaiheeseen.

**Lähisuhdeväkivallan kategorinen sovittelukiello**

Asianajajaliitto ei kannata hallituksen esitystä rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Asianajajaliitto katsoo, ettei kyseisellä lakimuutoksella päästä esityksen tavoitteisiin, vaan tavoitteet saavutettaisiin paremmin muilla keinoilla.

Asianajajaliitto katsoo, että hyöty-haittapunninnan näkökulmasta vaikuttaa epätarkoituksemukaiselta kieltää kategorisesti mahdollisuus sovitteluun lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Sovittelun soveltuvuutta olisi Asianajajaliiton näkemyksen mukaan jatkossakin näiden osalta harkittava tapauskohtaisesti.

Asianajajaliitto ei kannata sovittelun kategorista kieltämistä lähisuhdeväkivaltatilanteissa, koska kyseinen kiello saattaa jopa heikentää rikoksen uhrin asemaa sekä vaikeuttaa uhrin että tekijän palveluiden piiriin pääsemistä.

Asianajajaliitto toteaa, että sovittelulla voidaan tarjota lievissä ja kertaluonteisissa lähisuhdeväkivaltatapauksissa nopea ja tehokas keino puuttua lähisuhdeväkivaltaan. Lähisuhdeväkivallan käsittely sovittelumenettelyssä tarjoaa osapuolille mahdollisuuden käsitellä asiaa ulkopuolisen tahon kanssa ja mahdollistaa täten myös palveluiden piiriin ohjaamisen sekä varhaisen puuttumisen. Kategorisen sovittelukiellon vaarana on, että sellainen lähisuhdeväkivalta, joka olisi voitu estää asian oikea-aikaisella käsittelyllä, jatkuu ja vakavoituu, kun asia odottaa useita vuosia käräjäoikeuden käsittelyä.

Sovittelukiello johtaa nykyisillä resursseilla vääjäämättä muiden rikosasioiden käsittelyaikojen pidentymiseen, kun aikaisemmin sovitteluun ohjautuneet jutut tulevat tuomioistuimiin. Vaarana on myös, että tuomioistuimia kuormitetaan sellaisilla rikosasioilla, joissa osapuolet ovat jo keskenään päässeet sovintoon ja kyse ei ole valtasuhteessa toisiinsa olevista henkilöistä. Lähisuhdeväkivaltaan ei aina liity toisen osapuolen alisteista asemaa.

Asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sovitteluun on voinut nykyisin ohjautua esimerkiksi seuraavanlaisia tapauksia, jotka nyt muutosten myötä jäisivät kategorisesti sovittelun ulkopuolelle:

- tapauksessa noin 15-vuotiaan lapsen toinen vanhempi oli menehtynyt pitkäaikaiseen sairauteen, tilanteen kriisiytyttyä kuolemantapauksen jälkeen, eloon jäänyt vanhempi oli käyttänyt ”kuritusväkivaltaa” lapseen mm. riuhtomalla ja vetämällä tätä voimakkaasti käsistä sekä estänyt tämän lähtemisen ulos myöhään yöllä
- sisarusten vanhempi oli menehtynyt ja aikuiset sisarukset olivat riitautuneet perinnönjakotilaisuudessa pahasti, tässä tilanteessa toinen sisarus oli tarttunut toista kädestä sekä lyönyt avokämmenellä selkää ja estänyt häntä poistumasta jakotilaisuudesta
- kaksi aikuista sisarusta olivat päihtyneinä ajautuneet tappeluun, ja toinen oli lyönyt toista nyrkillä naamaan liittyen vanhaan riitaan heidän äitinsä omaishoitoon liittyen, osapuolet eivät ole alisteisessa suhteessa
- erotilanne on kriisiytynyt pahasti ja toinen osapuoli on tässä tilanteessa vetänyt toista hiuksista sekä heittänyt kovalla esineellä, eikä ole päästänyt henkilöä lähtemään tilanteesta, parisuhteessa ei ole ollut aikaisempaa väkivaltaa, tekijä on häpeissään ja valmis käsittelemään tilannetta. Puolisoilla on yhteisiä lapsia, joiden asioista he ovat päässeet sopuun.
- jo eronneet puoliset ovat käyneet käsiksi toisiinsa lasten tapaamista koskevassa vaihtotilanteessa ja molemmat osapuolet ovat potkineet toisiaan sääriin pyrkiessään vaihtamaan lasten tavaroita tapaamistilanteessa
- täysi-ikäistä kehitysvammaista lasta viedään poliisin saattelemana sairaalaan ja aikuisen lapsi lyö ja puree tässä kohtaa tilanteessa mukana olevaa omaa vanhempaa
- alaikäinen lapsi yrittää lähteä ajamaan mopoautoa humalassa ja vanhempi käyttää väkivaltaa pysäyttääkseen lapsen, tilanne kärjistyy, ja myös lapsi käyttää väkivaltaa vanhempaansa kohtaan
- kaksi seurustelusuhteessa olevaa yli 16-vuotiasta, mutta alle 18-vuotiasta henkilöä oli ottanut suostumuksellisesti seksuaalisia kuvia; eron jälkeen toinen osapuoli levitti yhden kuvan eteenpäin, mutta ymmärsi pian toimineensa väärin ja poisti kuvan

Asianajajaliitto toteaa, että edellä kuvattujen tilanteiden kaltaisissa asioissa on perustellusti esitettävissä kysymys siitä, voidaanko pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että esimerkiksi edellä kuvatut tapaukset viedään kaikissa tapauksissa täysimittaiseen rikosprosessiin vuosien päästä tapahtuneesta, kun sovittelussa tapaukset saatettaisiin ratkaista muutamien kuukausien kuluessa.

Asianajajaliitto huomauttaa, että lähisuhdeväkivallan uhrilla on oikeus maksuttomaan oikeusapuun jo esitutkintavaiheessa. Tämä oikeus ei lausuntopalautteen mukaan ole yleisesti tiedossa (mm. Rikosuhripäivystys). Tämän oikeuden tekeminen tunnetuksi ja uhrin oikeudellisen aseman vahvistaminen edesauttavat sitä, että uhri ymmärtää sovittelun merkityksen, eikä sovitteluun ohjaudu tapauksia, jotka eivät sinne sovellu. Uhrin oma asianajaja pystyy yhdessä uhrin kanssa arvioimaan myös suostumuksen vapaaehtoisuutta sekä tapauksen soveltumista sovitteluun paremmin kuin viranomaistoimijat.

Asianajajan käyttö estää myös sen, ettei uhri luovu rahallisista vaatimuksistaan sovittelussa liian helposti sekä auttaa myös arvioimaan vahingonkorvausten oikean tason.

Uhrin asianajaja pystyy myös arvioimaan sellaiset tapaukset, joissa näyttö on heikko ja ohjaamaan näitä sovitteluun, jotta tilanteen vakavoituminen voitaisiin estää rikosprosessista riippumatta. Sovittelun kategorisen kiellon vaikutuksia arvioitaessa on myös huomioitava, että täysimittaisessa rikosprosessissa läheisellä asianomistajalla on oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17–18 §:n mukainen kieltäytymisoikeus, jonka murtaminen on mahdollista vain rajatuissa tapauksissa. Sovittelun kieltäminen saattaa johtaa yksittäistapauksissa siihen, että lähisuhteessa tapahtunut rikollinen teko jää täysin käsittelemättä ja rankaisematta, joko näytön puutteen tai kieltäytymisoikeuden käyttämisen vuoksi, eikä osapuolia päästä ohjaamaan edes avun piiriin.

Edelleen Asianajajaliitto katsoo riskiksi sen, että sovittelu tapahtuu jatkossa osapuolten tai heidän asianajajiensa välillä, koska kiello ei tietenkään koske tällaista sovittelua. Tällöin tuomioistuimet ovat velvollisia samalla tavalla ottamaan sovinnon huomioon, vaikka sovinto ei ole syntynyt sellaisessa menettelyssä, jossa osapuolet ovat aidosti käsitelleet asiaa.

Puoltavissa lausunnoissa kategorisen sovittelukiellon vaatimusta perustellaan signaalivaiikutuksella. Asianajajaliitto katsoo, että tosiasiaa lähisuhdeväkivallan sovitteluun suhtaututaan jo nyt erittäin tiukasti ja sovitteluun päätyy vain sellaisia tapauksia, jotka sinne laadullisesti ja olosuhteiden perusteella sopivat. Suurin osa lähisuhdeväkivaltatapauksista käsitellään tuomioistuimissa ja sovitteluun ohjautuu vain pieni osa tapauksista.

Useissa esitystä puoltavissa lausunnoissa nousi esille myös ajatus siitä, että sovittelu on tietynlainen automaatio, joka johtaa aina rikosentekijälle suotuisiin vaikutuksiin. Asianajajaliitto tuo esiin, että tämä ei pidä paikkaansa, ja että sovittelu on rinnakkainen vaihtoehto, joka ei estä esitutkinnan suorittamista, syytteen ajamista tai tuomiota.

Lähisuhdeväkivallan sovittelua rajataan jo nykyisen lain 3 luvun 13 §:ssä mainituin tavoin ja lisäksi useilla hallinnollisilla ohjeistuksilla. Käytännössä törkeät rikokset eivät päädy sovitteluun – ja vaikka päätyisivät, ne eivät jää sovinnosta huolimatta käsittelemättä tuomioistuimissa.

## Vaihtoehtoiset tavat

Asianajajaliitto kannattaa hallituksen esityksen kohdassa 5 esitettyjen vaihtoehtoisten keinojen käyttöönottoa. Tavoitteisiin päästäisiin myös sillä, että lähisuhdeväkivallan sovittelua koskevaa lainsäädäntöä tiukennettaisiin esimerkiksi edellyttämällä, että lähisuhdeväkivaltatapauksissa olisi aina järjestettävä pakolliset erillistapaamiset osapuolten kanssa tai tarjottava uhrille mahdollisuutta tukihenkilöön sekä mahdollistaa lainopillisen avustajan käyttäminen.

Lisäksi Asianajajaliitto katsoo, että lähisuhdeväkivallan sovittelu tulisi lainsäädäntötasolla keskittää vain ammattisovittelijoille, joilla on valmiudet tunnistaa mahdolliset valta-asetelmat.

Edelleen harkittavaksi tulisi olla sovittelualoitteen siirtäminen syyttäjille.

Asianajajaliitto katsoo, että sinällään sovittelu voitaisiin kategorisesti kieltää esimerkiksi rikoslain 21 luvun 6 §:n mukaisen törkeän pahoinpitelyn ja sitä vakavampien rikoslain 21 luvun tekojen osalta, mutta kategorista sovittelukieltä ei tulisi ulottaa rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaisiin pahoinpitelyihin tai 7 §:n mukaisiin lieviin pahoinpitelyihin.

### **Muutosehdotus lain 3 a §:ään läheiseen kohdistuneen rikoksen sovittelua koskevat rajoitukset**

Asianajajaliitto vastustaa 3 a §:n säätämistä kokonaisuudessaan.

Asianajajaliitto ei pidä pykäläehdotusta lakiteknisesti onnistuneena.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan ilmaisu ”väkivaltaa sisältävää rikosta” ei voida pitää onnistuneena. Termi on tulkinnallisesti avoin ja asiassa tulisi huomioida, että sovittelulain 3 a §:ää soveltaisivat pääasiassa sellaiset henkilöt, joilla ei ole oikeustieteellistä loppututkintoa kuten poliisit ja sovittelijat. Asianajajaliitto ei pidä kestäväenä, että tällainen muotoilu jätetään epäselvänä lakiin. Asianajajaliitto katsoo, että pykälän 1 momentin 1 kohta tulee ehdottomasti poistaa pykälästä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan soviteltavaksi ei saisi ottaa läheiseen kohdistunutta väkivaltaa sisältävää rikosta. Tämän jälkeen pykälässä mainitaan nk. listarikoksina lukuisia sellaisia rikoksia, jotka nimenomaan sisältävät väkivaltaa (esim. rikoslain 21 luvun rikokset, suuri osa rikoslain 20 luvun rikoksista, suuri osa ryöstöistä jne.). Pykälään sisältyy täten huomattava määrä päällekkäisiä ja vaikeasti tulkittavia elementtejä. Käytetty muotoilu johtaa siihen, että esimerkiksi pahoinpitelyn sovittelu tulee kielletyksi kahdessa eri kohdassa eikä muotoilua voida siten pitää onnistuneena.

Edelleen pykälässä luetellaan hyvin pitkästi useita sellaisia rikoksia esimerkiksi seksuaalirikokset, vapauteen kohdistuvat rikokset muun muassa ihmiskaupparikokset sekä erilaiset törkeät rikokset, jotka eivät ohjaudu missään olosuhteissa sovitteluun nytkään. Asianajajaliitto katsoo, että tämänkaltainen sääntely ei ole tarkoituksenmukaista.

Lisäksi Asianajajaliitto katsoo, että pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetut rikoslain 20 luvun ja 21 luvun mukaiset sääntelyn piiriin tulevat rikokset tulisi erikseen listata. Asianajajaliitto toteaa, että sinällään sovittelu voitaisiin kategorisesti kieltää esimerkiksi rikoslain 21 luvun 6 §:n mukaisen törkeän pahoinpitelyn tai suurimman osan rikoslain 20 luvun seksuaalirikosten osalta, mutta kategorista sovittelukieltä ei tule ulottaa esimerkiksi rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaisiin pahoinpitelyihin tai 7 §:n mukaisiin lieviin pahoinpitelyihin.

Pykälässä todetaan, että sovitteluun ei saa ottaa ”rikoslain 21 luvussa tarkoitettua henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta;”. Asianajajaliitto tuo esiin, että kirjoitusasua tulisi tältä osin tarkistaa, koska rikoslain 21 luvussa kaikki rikokset ovat nimenomaan henkeen tai terveyteen kohdistuvia, mutta osa näistä voisi tulla edellä todetusti sovittelun piiriin.



Lisäksi esityksessä halutaan kieltää sovittelu rikoslain 20 luvun mukaisissa rikoksissa, jota kuitenkin rajoittaa rikoslain 20 luvun 24 §:n mukainen syyteoikeus 3 a §:n 3 momentin perusteella. Tämä aiheuttaa sen, että pykälän soveltaminen vaatii useiden eri lukujen ja niiden syyteoikeuden tuntemista, eikä ratkaisua voida pitää täten tältäkin osin onnistuneena.

Mikäli vastoin yllä lausuttua uusi 3 a § päädytään kuitenkin säätämään, tulisi sitä Asianajajaliiton näkemyksen mukaan muuttaa esimerkiksi seuraavasti (lisäykset **lihavoidulla** ja pois-tot **yliviivauksella**):

### 3 a §

Soviteltavaksi ei saa ottaa rikoslain (39/1889) 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön kohdistunutta:

- 1) ~~väkivaltaa sisältävää rikosta;~~
- 2) **muuta** rikoslain 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikosta **kuin rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettua tekoa;**
- 3) rikoslain 21 luvussa tarkoitettua ~~henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta;~~ **6 §:n mukaista törkeää pahoinpitelyä tai 6 a §:ssä mukaista törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua;**
- 4) rikoslain 25 luvun ~~1 §:ssä tarkoitettua vapaudenriistoa,~~ 2 §:ssä tarkoitettua törkeää vapaudenriistoa, 3 §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa, 3 a §:ssä tarkoitettua törkeää ihmiskauppaa, 7 §:ssä tarkoitettua laitonta uhkausta, 7 a §:ssä tarkoitettua vainoamista tai ~~8 §:ssä tarkoitettua pakottamista;~~
- 5) rikoslain 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettua ryöstöä tai 2 §:ssä tarkoitettua törkeää ryöstöä.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös siinä tarkoitettun rikoksen yritystä, jos yritys on säädetty rangaistavaksi.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, rikoksen saa kuitenkin ottaa soviteltavaksi, jos syyttäjä ei saa nostaa rikoksesta syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

Helsingissä 9. päivänä lokakuuta 2024

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson  
Pääsihteeri



## LAATI

Asianajaja Hanna-Maria Seppä, Helsinki

*Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessi-oikeuden asiantuntijaryhmässä.*